

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ YGS-LYS DERS NOTLARI

9-10-11-12. SINIFLAR 4. ÜNİTE KONU ÖZETLERİ

Hazırlayan: Ömer Faruk Er

ÖZEL MALATYA FİNAL TEMEL LİSESİ

Bu eğitim materyali, Özel Final Temel Lisesi için Ömer Faruk Er tarafından MEB Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kitapları tarafından derlenerek oluşturulmuştur. Tüm hakları serbesttir. Dileyen herkes çoğaltıp dağıtımını yapabilir.

9. SINIF

4. ÜNİTE: KUR'AN VE ANA KONULARI

1. İslam Dininin Temel Kaynağı: Kur'an-ı Kerim

Kur'an-ı Kerim, Allah tarafından vahiy yoluyla, Hz. Muhammed'e indirilen son ilahî kitaptır. İslam dininin temel kaynağıdır. Dolayısıyla kıyamet gününe kadar insanlara rehberlik etmeye ve onları aydınlatmaya devam edecektir.

Vahiy; Allah'ın emirlerini, yasaklarını ve öğütlerini değişik yollarla peygamberlerine bildirmesine denir. Yüce Allah, mesajını peygamberlere bir aracı (Cebrail) yoluyla veya doğrudan bildirmiştir.

İnsan ibadetleri ve diğer sorumluluklarını hakıyla yerine getirebilmesi için doğru kaynaklardan bilgilenmelidir. Bu kaynakların en önemlisi de Kur'an'dır.

İslam'ı öğrenirken Kur'an-ı Kerim'den sonra Peygamberimizin uygulamalarını esas almalıyız.

Peygamberimiz Kur'an'ı şöyle tarif etmiştir: "Allah'ın kitabıdır. Onda sizden öncekilerin bilgileri, sizden sonrakilerle ilgili haberler vardır. Ayrıca sizin aranızda meydana gelebilecek sorunların çözümü vardır. O, gerçek ile yanlış birbirinden ayıran bir ölçüdür..." Tirmizî, Sevabu'l-Kur'an, 14

2. Kur'an-ı Kerim'in Tarihi

Kur'an'ın indirilişi, Hz. Muhammed'in, 610 yılının ramazan ayında, ilk vahyi almasıyla başlayıp vefat ettiği 632 yılına kadar sürmüştür. İlk vahyin Kadir Gecesi'nde indirildiği Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: "Biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik."

Kur'an-ı Kerim yaklaşık olarak 23 yıllık bir süre içinde ayet ayet veya sure sure indirilmiştir. Çünkü bazı ayetler, belli bir olayın ardından gelip o olayla ilgili açıklama getirmekteydi. Böylece insanlar Kur'an-ı Kerim'i daha iyi öğrenmiş ve anlamışlardır. Ayrıca bu durum, Kur'an'ın ezberlenmesi ve yazılmasını da kolaylaştırmıştır. Kur'an'ın bölümler hâlinde indiriliş nedeni bir ayette şöyle açıklanmıştır: "İnkâr edenler, 'Kur'an ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi?' dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik) ve onu tane tane okuduk."

KUR'AN'IN TARİHİ SÜRECİ:

- **ALLAH**
- **Cebrail (Vahiy meleği)**
- **Hz. Muhammed:** Kur'an bazı sahabeler tarafından ezberlenmiş ve vahiy kâtiplerince, papirüs, yassı kemikler, düz taşlar, hurma yaprakları gibi malzemeler üzerine yazılmıştır.
- **Hz. Ebu Bekir:** Hz. Ömer'in teşvikiyle Kur'an, başta Hz. Zeyd ve Hz. Ali olmak üzere bir grup sahabe tarafından kitap hâline getirilmiştir. **Mushaf:** Kur'an'ın kitap haline getirilmiş ilk nüshası
- **Hz. Osman:** İslam coğrafyasının genişlemesiyle yeni nüshalar yazılmış ve tüm Müslümanların kolayca ulaşabileceği önemli merkezlere gönderilmiştir.

3. Kur'an'la İlgili Bazı Kavramlar

Kur'an-ı Kerim'in birçok ismi vardır. Bunlardan birisi, "**okunan kitap**" anlamına gelen "**Kur'an**"dır.

3.1. Kur'an'ın İç Düzeni ile İlgili Kavramlar

Ayet, sözlükte işaret, delil ve alamet demektir. Terim olarak ayet, Kur'an-ı Kerim'in surelerini oluşturan kısa veya uzun vahiy ifadelerinden her birine denir.

- En uzun ayet Bakara suresinin 282. ayeti olup bir sayfadan ibarettir.

Ayetler, "**durak**" adı verilen ve üzerinde ayet numaralarının yazılı olduğu işaretlerle birbirinden ayrılır.

Sure, Kur'an'ın en az üç ayetten oluşan her bir bölümüne denir. Kur'an'da **114** sure vardır. Tevbe suresi hariç bütün sureler besmele ile başlar.

- En uzun sure 286 ayetten oluşan **Bakara** suresidir.
- En kısa sure ise 3 ayetten oluşan **Kevser** suresidir.

Surelerin sıralaması iniş sırası ya da konularına göre değil, Cebrail'in Peygamberimize bildirdiği şekliyle, vahiy kâtipleri tarafından yapılmıştır.

- Dizilişine göre Kur'an'ın ilk suresi **Fâtiha**,
- Son suresi ise **Nâs** suresidir.

Surelerin her birinin kendine özgü isimleri vardır. Sureler isimlerini genellikle içinde yer alan bir kelime, konu, olay, peygamber veya toplumdandırır.

Mekke'de indirilen sureler "**Mekkî**" ve Medine'de indirilen sureler ise "**Medeni**" olarak isimlendirilmişlerdir.

Cüz, Kur'an-ı Kerim'in her 20 sayfasına denir. Kur'an'da toplam 30 cüz vardır.

Mushaf, sözlükte iki kapak arasında toplanmış sayfalar demektir. Terim olarak kitap hâline getirilmiş olan Kur'an'ın özel adıdır.

3.2. Kur'an'ın Okunması ile İlgili Kavramlar

Tecvit, sözlükte bir şeyi süslemek ve güzel yapmak demektir. Terim olarak ise Kur'an-ı Kerim'i güzel bir şekilde okumak için uyulması gereken kuralları kapsayan bir ilimdir.

Tecvidin amacı Kur'an-ı Kerim'in doğru ve güzel okunmasını sağlamaktır.

Mukabele, sözlükte karşılıklı okuma anlamına gelir. Mukabele, vahiy gelmeye devam ederken Hz. Muhammed ile Cebrail'in her yılın ramazan ayında Kur'an ayetlerini karşılıklı okumalarına denir.

Hatim, sözlükte bitirmek, sona erdirmek demektir. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'i ezbere ya da yüzünden, baştan sona kadar okumaya veya dinlemeye hatim denilmiştir.

Hafızlık: Kur'an-ı Kerim'i bütünüyle ezberlemeye **hafızlık**; Kur'an'ı baştan sona ezberleyen kişiye de **hafız** denir.

3.3. Kur'an'ın Anlaşılması ve Yorumlanmasıyla İlgili Kavramlar

Meal, tercüme olarak da isimlendirilir. Bir sözün anlamını aynı veya aslına yakın bir şekilde ifade etmeye denir. Meal halk arasında genellikle Kur'an-ı Kerim'in tercümesi için kullanılır. Ancak meal tercüme göre daha kapsamlıdır. Çünkü tercüme Kur'an-ı Kerim'in anlamını tam ifade edemeyebilir. Bu nedenle tercümelere kısa açıklamalar ilave edilmek suretiyle ayetlerin daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

Tefsir, sözlükte açıklamak, yorumlamak demektir. Terim olarak ise Kur'an ayetlerini indikleri zamanı, mekânı ve ayetin indiriliş sebebini göz önünde bulundurarak

açıklamak ve yorumlamaktır. Kur'an-ı Kerim'i açıklayan ve yorumlayan kişiye "**müfessir**" denir.

İlk Türkçe tefsirler, Arapça ya da Farsçadan tercüme edilmiştir. Daha sonraları çok sayıda Türkçe tefsir yazılmıştır. **Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır**'ın Kur'an-ı Kerim tefsiri son dönemde yazılan Türkçe tefsirlerden biridir.

4. Kur'an-ı Kerim'in Belli Başlı Konuları

4.1. İnanç

İman, Peygamberimizin Allah tarafından getirdiği ilkeleri tasdik etmek ve bunların doğru olduğunu tereddütsüz kabul etmektir.

Tevhit, Allah'ın tek olduğuna; eşi, benzeri ve ortağının olmadığına inanmaktır. Bu inanç İhlâs suresinde şöyle ifade edilmiştir: "**De ki: O, Allah birdir. Allah samettir (Her şey ona muhtaçtır. O hiçbir şeye muhtaç değildir.). O doğurmamıştır, doğmamıştır. Onun hiçbir dengi (benzeri) yoktur.**"

İslam İnanç Esasları:

- Allah'a iman
- Meleklerle İman
- Kitaplara iman
- Peygamberlere iman
- Ahiret gününe iman
- Kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna iman

4.2. İbadet

İbadet, insanın Allah'a sevgi, saygı ve itaatini göstermek, onun hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ortaya koyduğu tutum ve davranışlardır.

İnsanın yaratılış gayesi Allah'a kulluk (ibadet) etmektir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan ibadetle ilgili emirler, şekil ve biçim yönünden olmayıp büyük ölçüde ibadetin mahiyetine, kime ve nasıl yapılacağına ilişkindir.

Başlıca İbadetlerimiz:

- Namaz
- Oruç
- Hac
- Zekât

- *Salih Amel*: Birey ya da toplum yararına ortaya konulan her güzel davranış

İbadetlerde esas gaye Allah'ın rızasını kazanmak olmalıdır. (*ihlas*)

4.3. Ahlak

Ahlak, inanç ve ibadetlerin gereği olarak ortaya çıkan, ihlas ve samimiyetle yerine getirilen davranışlardır.

Dinin temelini oluşturan *iman* bir bakıma dinin **Allah'ı tanıma ve bilme** boyutunu, **ibadetler Allah'a itaat** boyutunu, **ahlak** ise **Allah'ı sevme** boyutunu teşkil eder.

Ahlaki Davranışlar: Hoşgörü, merhamet, dürüstlük, adalet, sabır, alçak gönüllülük, kanaat.

Ahlaka Uygun Olmayan Davranışlar: Haksızlık, adaletsizlik, sözünde durmamak, aldatmak, kin ve nefret beslemek.

CİBRİL HADİSİ:

Cebrail'in insan suretinde gelerek Peygamberimize sorduğu "İslam, İman ve İhsan Nedir?" sorularına, Peygamberimizin verdiği cevaplar:

"**İslam**, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şahadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman, yoluna güç yetirebilersen Kâbe'yi ziyaret (hac) etmendir."

"**İman**, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe inanmandır. Yine kadere, hayır ve şerrin (Allah'tan geldiğine) iman etmendir."

"**İhsan**, Allah'a onu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen onu görmüyorsan da o seni mutlaka görüyor."

5. Kültürümüzde Kur'an'ın Yeri ve Önemi

- Mimari ve dini yapıların Kur'an ayetleriyle süslenmesi
- Osmanlı döneminde Hat, Tezhip gibi Kur'an'la ilgili sanatlarda başarılı eserler ortaya konulması
- Yeni doğan bebeğe isim verilirken düğün, mevlit, cenaze gibi törenlerde Kur'an okunması
- çocuklara Kur'an'da geçen Muhammed, İbrahim, Yusuf, Meryem, Esra, Furkan gibi isimlerin verilmesi

İslam'ın Anadolu'da yayılmasında **Hoca Ahmet Yesevi, Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli** gibi Türk mutasavvıf ve düşünürlerin önemli rolü olmuştur. Bu şahsiyetler, Kur'an'ı temel alan bir dinî anlayışla, Anadolu halkına İslam'ı öğretmişler, onlara Kur'an ahlakına uygun davranmayı öğütlemişlerdir.

10. SINIF

4. ÜNİTE: KUR'AN VE YORUMU

1. Kur'an'ın Temel Amaçları

1.1. Doğru Bilgi

Bilgi, insanı yücelten, ona üstünlük kazandıran en önemli değerlerden biridir. Kur'an, doğru bilgiye önem vermekte, bilenlerle bilmeyenlerin bir tutulamayacağını vurgulamaktadır.

Kur'an'da doğru bilginin kaynakları:

- Vahiy
- Akıl
- Duyular

Vahiy, ilahî mesajların peygamberlere bildirilmesidir. Vahiy ile gelen bilginin kaynağı Yüce Allah'tır.

KUR'AN'DA VERİLEN TEMEL BİLGİLER

- 1- Doğru inancın bilgisi
- 2- İbadet ve yapılışı
- 3- Davranışlarımızla ilgili bilgiler
- 4- Sosyal hayatla ilgili bilgiler
- 5- Geçmiş ve gelecekte haberler
- 6- Evrenin ve içindeki varlıkların yaratılışı
- 7- Ahirete ile ilgili bilgiler
- 8- Güzel ahlak ilkeleri

Vahye dayanan bilgiyi bize ulaştıran iki kaynak vardır:

- 1- Kur'an
- 2- Sünnet

Kur'an, akıl ve duyuları da doğru bilginin kaynakları olarak kabul eder.

1. 2. Doğru İnanç

Bir şeye inanmak; onu gönülden benimsemek, doğruluğundan şüphe etmemek, tam bir güven duymak demektir.

Kur'an'ın temel amacı insanları asılsız ve anlamsız saplantılardan (batıl inanç) uzak tutmak, her konuda doğru olan inanca yönlendirmektir. Zira "doğru inanç" doğru bir din anlayışının da kaynağıdır.

Kur'an-ı Kerim, insandan Allah'a gönülden inanmasını ve ondan başkasını ilahlaştırmamasını ister. Kur'an'a göre "doğru inancın" temeli budur. Buna din dilinde "**kalp ile tasdik**" denilir. İnancın sözle ifadesi "**dil ile ikrar**", davranışlara yansımaları "**salih amel**"dir.

Kur'an çevrenin etkisiyle oluşan taklidî bir inancı, "doğru inanç" için yeterli görmez.

Tevhidin zıddı, "şirk"tir. **Şirk**, herhangi bir şeyi, ilahlaştırıp Allah'a eş koşturmasıdır.

Yüce Allah gönderdiği tüm kutsal kitaplarda "**doğru inanç**" olarak insanları "**tevhit inancı**"na davet etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in getirdiği inanç sisteminin temeli de "**tevhit**"tir.

1.3. Doğru Davranış

Genel anlamda, Allah'ın rızası gözetilerek yapılan her iş "**doğru davranış**" kapsamına girer.

İslam'da doğru davranışın taşınması gereken zorunlu özellikler şunlardır:

1. Davranışın yalnızca Allah rızası için yapılması. Gösteriş, beğenilme kaygısı ve menfaat duygusunun Allah rızasının önüne geçmemesi.
2. Yapılan davranışın ilahî emir ve yasaklara ters düşmemesi.
3. Yapılan işin insanların hayrına olması.

Kur'an'ın temel amaçlarından biri de insanları doğru davranışlara yönlendirmek ve kötülüklerden uzak tutmaktır.

Yapılması zorunlu doğru davranışlar "**farz**", zorunlu tutulmayan ancak yapılması tavsiye edilen doğru davranışlar ise "**sünnet**" olarak isimlendirilmiştir. Hakkında emir ya da yasak olmayan, insanların serbest

birakıldıkları davranışlara ise **mübah** (helal) denilmektedir.

Güzel ahlak, doğru düşünce ve davranışların insanda kişilik hâlini almasıdır. Hz. Muhammed gönderilişi amacını, "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." şeklinde açıklamaktadır.

2. Kur'an-ı Kerim'i Okumak

Sözlükte "Okumak, toplamak, bir araya getirmek" anlamına gelen **Kur'an**, terim olarak şöyle tarif edilir: "**Hız. Peygambere indirilen, mushafalarda yazılı, Peygamberimizden bize kadar doğruluğunda şüphe edilmeyecek bir yolla (tevatür yoluyla) nakledilmiş, okunması ibadet olan, insanlığın benzerini getirmekten âciz olduğu ilahî kelimelerdir.**"

Kur'an-ı Kerim'i okumak İslam'da başlı başına bir **ibadettir**.

2.1. Kur'an'ı Yüzünden Okumak

Kur'anın lafzı ve manası Allah'a ait olduğuna göre **Kur'an'ın lafzını okumak** da **ibadettir**.

Ayet ve hadislerde, Kur'an okurken dikkat etmemiz gereken bazı kurallar açıklanmıştır. "... Kur'an'ı ağır ağır, tane tane oku." ayeti ve "Kur'an'ı sesinizle süsleyin." hadisi bunlardan bazılarıdır.

Kur'an okurken uyulması tavsiye edilen bazı davranışlar:

- Kur'an'ın bizzat kendisine hitap ettiği bilinciyle okumak
- Okumaya 'eûzü besmele' ile başlamak,
- Mümkünse abdestli olmak
- Secde ayetleri geldiğinde secde etmek
- Okunuş kurallarına uymak
- Okuduğunu düşünmek ve anlamaya çalışmak

2. 2. Kur'an'ın Tercümesini (Meal) Okumak

Meal sözlükte; "**anlam, mefhum, sonuç**" gibi anlamlara gelir. Bir kavram olarak ise Kur'an'ın kısa açıklamalarla birlikte bir başka dile tercüme edilmesidir.

Meal okumanın amacı, ilahî mesajları anlamaktır.

Meal, Kur'an'ın kendisi değil, çevirenin Kur'an'dan anladığıdır. Bu yüzden Kur'an'ın başka dillere çevirilerine "**tercüme**" değil de "**meal**" denmiştir.

Meallerdeki farklılıkların bazı sebepleri şunlardır:

- 1- Kur'an kelimelerinin bazen başka bir dilde birebir karşılığı olmayabilir. Bu durumda meallerde farklı kelimelerin kullanılması kaçınılmaz olur.
- 2- Çevirmenlerin ayetleri anlama düzeylerinin ve anladıklarını ifade etme becerilerinin farklı olması, meallere ifade farklılıkları olarak yansır.
- 3- Çevirmenlerin içinde yaşadıkları sosyal ve kültürel yapıların farklılığı ayetleri anlamalarında etkili olur. Bu farklılık da bazen meallere yansır.
- 4- Ayetlerin anlam derinliği ve zenginliği sebebiyle çevirmenler anladıklarının tümünü meale yansıtamayıp bazı tercihlerde bulunabilirler. Bu da meallerde bazı farklılıklar şeklinde kendisini gösterir.

Kur'an-ı Kerim meali okunurken şu konulara dikkat edilmelidir:

- 1- Her şeyden önce meal okumanın bilincinde olmak gerekir. Allah'ın sözüne muhatap olmak en büyük onur, anlamaya çalışmak ise çok önemli bir iştir. Bunun bilincinde olmayanlar Kur'an'ın rehberliğinden yeterince faydalanamazlar.
- 2- Kur'an'daki bazı ayetlerin maksatlarının anlaşılması uzmanlık gerektirir. Bu nedenle okuyucu bu tür ayetlerle ilgili tefsirlere ya da Kur'an-ı Kerim'i iyi bilen din bilginlerine başvurmalıdır.
- 3- Kur'an'ın kendine has bir anlatım biçimi vardır. Genellikle benzer ayetler aynı başlıklar altında verilmez. Bu nedenle, meal okuyucusunun notlar alması, karşılaştırmalar yapması ve aynı konudaki ayetleri bir bütün olarak değerlendirmesi çok önemlidir.

3. Kur'an Anlaşılacak İçin İndirilmiştir

Kur'an'ın gönderiliş amacı insana her konuda rehberlik etmektir. Bu amacın gerçekleşmesi ise ancak insanın Kur'an'ı anlaması ile mümkündür.

Kur'an'ı doğru anlamak, iyi niyetli ve ön yargısız bir okumayı gerektirir. Bu nedenle inkârâ şartlanmış kimseler Kur'an'dan faydalanamazlar.

Kur'an gerçekten öğüt almak isteyen, bunun için de aklını kullanıp düşünen insanlar için anlaşılması kolaylaştırılmış bir kitaptır.

KUR'AN-I KERİM ANLAYARAK OKUYAN KİMSELERİN;

- Kimliğini
- Kişiliğini
- İnançlarını
- Ahlakını
- Düşünce yapısını
- Davranışlarını
- İlke ve prensiplerini
- Sosyal ilişkilerini

şekillendirir.

4. Kur'an'ı Anlama ve Yorumlamada Temel İlkeler

Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin çoğu, her insan tarafından okunduğunda anlaşılabilir niteliktedir. Bunlara İslami literatürde **muhkem ayetler** denir. Bunun yanında kutsal kitabımızda yoruma açık ve mecaz anlamlar taşıyan ayetler de yer almaktadır. Bunlara ise **müteşabih ayetler** adı verilir.

Tefsir; Kur'an'ın anlaşılıp yorumlanmasını konu alan bir bilim dalıdır. Tefsir yapan kişiye "**müfessir**" denir.

Kur'an'ı doğru bir şekilde anlayıp yorumlamak için dikkat edilmesi gereken bazı kurallar vardır. Bu konuların başlıcaları şunlardır:

- 1- Kur'an'da peygamberler ve içinde yaşadıkları toplumu konu alan "kıssa"lar oldukça geniş yer tutar. Bunun amacı geçmiş toplumların ilahî tebliğ karşısındaki tutumlarını anlatarak insanlara dersler vermektir. Bu nedenle kıssalardan doğru dersler çıkarmak için Kur'an öncesi tarihî dönemlerle ilgili doğru bilgilere sahip olmak gerekir.
- 2- Kur'an'ın indiği dönem ile ilgili kuşkusuz bilinmesi gereken en önemli unsur "sünnet"tir. Yüce Allah, Hz. Peygambere Kur'an ayetlerini açıklama, Kur'an'ın uygulanışını gösterme görevlerini verdiğine göre sünnet Kur'an'ın ilk ve en güvenilir tefsiridir. Örneğin Yüce Allah Kur'an'ın birçok yerinde namaz kılmayı emretmiş, uygulamanın nasıl olacağını ise Peygamber göstermiştir. Şüphesiz, Kur'an'ı en iyi anlayan Hz. Peygamberdir. Bu nedenle

Kur'an'ı anlamaya çalışırken öncelikle Hz. Peygamberin açıklamasına ya da uygulamasına başvurmak gerekir.

- 3- Kur'an'ın indiği dönemin şartlarını bilmek de ayetleri doğru anlama konusunda büyük önem taşır. Kur'an ayetleri yirmi üç senede belirli olaylar üzerine inmiştir. Yani ayetlerin iniş sebepleri vardır. Bu durum Kur'an ayetlerinin sadece indiği dönemdeki olaylar için geçerli olduğu anlamına gelmez. Çünkü Kur'an'ın getirdiği hükümler her çağa hitap eder. Ancak bazı ayetlerin tam anlaşılması için "nüzul ortamı" denilen Kur'an'ın indirildiği dönemin inanç, sosyal, kültürel ve geleneksel yapısının bilinmesi gerekir. Bu nedenle bu tür ayetleri yorumlarken saydığımız bu unsurlar gözardı edilmemelidir.
- 4- Hz. Peygamberle başlayan Kur'an'ı tefsir etme çalışmaları daha sonraki asırlarda da devam etmiş ve bu amaçla birçok ilim dalı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalara vâkıf olmak Kur'an'ı doğru anlamamıza yardımcı olur. Bu nedenle Kur'an ayetlerini tefsir eden kimselerin temel İslam bilimlerini bilmesi gerekir. Çünkü bu ilimlerin her biri ile Kur'an'ın değişik bir yönü incelenmiş ve ayrıntılı bilgiler ortaya konmuştur.
- 5- Aynı konu ile ilgili ayetleri bir bütün olarak değerlendirmek Kur'an'ı doğru anlamak için çok önemlidir. Zira Kur'an, benzer ayetleri bir başlık altında toplamaz. Bu nedenle bir yerde yeterince anlaşılamayan bir konu, ilgili diğer ayetlerle beraber ele alındığında kolayca anlaşılacaktır.
- 6- Kâinatın yaratılış kanunları ile ilgili ayetler tefsir edilirken işin bilimsel yönü uzmanlarına sorulmalıdır. Çünkü bu tür ayetlerle anlatılmak istenenleri onlar daha iyi kavrayabilirler.
- 7- Kur'an'ı okurken kişisel düşüncelerimize destek bulmak kaygısını öne çıkarmamalı, onu olduğu gibi anlayabilmek için her tür ön yargıdan ve taassuptan uzak bir yaklaşım içinde olmalıyız.

11. SINIF

4. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR

1. İslam Düşüncesinde Yorum Farklılıklarının Sebepleri

- a) **Hz. Muhammed'in hayatta olmayışı.** Hz. Peygamber hayattayken Müslümanların inanç ve ibadet alanıyla ilgili tüm sorunlarına çözüm getirdiği için Müslümanlar arasında farklılaşmaya sebep olacak görüş ayrılıkları ortaya çıkmamıştır. Hz. Peygamberin vefat etmesiyle birlikte Müslümanlar arasında dinî konularla ilgili ortaya çıkan sorunlar ve bunlara verilen çeşitli cevaplar farklı yorumların ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir. **Yorum** veya **mezhep**, dinin anlaşılması ve uygulanmasıyla ilgili olarak ortaya çıkan oluşumlardır.
- b) **İnsanların anlayış ve düşüncelerinin birbirinden farklı olması.** İnsan yapısının çeşitliliği dinî konuları farklı yorumlamaya etki etmiş ve çeşitli ekollerin ortaya çıkmasının sebeplerinden biri olmuştur.
- c) **Sosyal hayat.** İnsan toplum içinde yaşayan bir birey olduğu için sosyal sebeplere bağlı olarak sürekli bir değişim ve yenilenme içindedir. Sosyal hayatın kendine özgü yapısı, İslam düşüncesinde farklı yorum biçimlerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. (Köy ve kentlerdeki farklı din anlayışları.)
- d) **Kültürel etkileşimler.** İslam dini kısa bir zaman içinde Arap Yarımadası'nın dışına yayılmış ve Suriye, İran, Irak, Mısır gibi bölgeler İslam coğrafyasının bir parçası hâline gelmiştir. Müslümanlar fethettikleri bu bölgelerde karşılaştıkları din ve inanç mensuplarıyla bir arada yaşamak durumunda kalmışlardır. İslam dinini yeni benimseyen Müslümanlar dinî konuları anlamada ve yorumlamada önceki din, kültür, örf ve âdetlerinin etkisinden tamamen kurtulamamışlardır.
- e) **Coğrafi sebepler.** İslam dini, sıcak ve kurak bir coğrafyada doğmasına rağmen kısa bir süre içerisinde birçok farklı iklim ve coğrafyaya ulaşmıştır. Farklı coğrafyalarda yaşayan Müslümanların yaşam şekilleri ve ihtiyaçları da buldukları bölgenin özel koşullarından

etkilenmiştir. Dolayısıyla coğrafi sebeplere dayanan yaşam biçimindeki çeşitlilik dinin uygulamaya yönelik alanlarına farklı şekilde yansiyarak değişik yorum ve uygulamaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. (Kıyafet, yemek kültürü...)

f) Siyasi sebepler.

Peygamberimizin vefatından sonra **kimin halife olacağıyla ilgili tartışmalar**, ileri sürülen görüşler ve her görüşün ayet ve hadislerle delillendirilmesi çabaları, Hz. Ali ile Hz. Aişe arasında meydana gelen **Cemel Vakası** ile Hz. Ali ve Muaviye bin Ebu Süfyan arasında meydana gelen **Sıffin Savaşı Haricilik** ve **Şiilik** gibi siyasi-itikadi ekollerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Ayrıca bu savaşlarda ölen ve öldürülen Müslümanların dünya ve ahiretteki durumlarının ne olacağıyla ilgili tartışmalar da **Mürchie** ve **Mu'tezile** gibi itikadi yorumların doğmasına zemin hazırlamıştır.

g) Kutsal metinlerin anlaşılmasındaki farklılıklar.

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde geçen bazı kavram ve ifadeler farklı anlaşılabilir şekilde yorumların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Mesela Kur'an'da, **"Allah'ın eli"** ve **"Allah'ın yüzü"** gibi ifadeler yer almaktadır.

Mezhepler;

- Din değil dinin yorumudur.
- Düşünce zenginliğidir.
- Kolaylıktır.
- İnsan ürünüdür.
- Değişime açıktır.
- Sorunlara çözüm arayışıdır.

2. İslam Düşüncesinde Siyasi-İtikadi Yorumlar

Mezhep kelimesi sözlükte görüş, tutum, fikir, takip edilen ve gidilen yol anlamında kullanılır. **Terim** olarak ise **mezhep**, kendi içinde tutarlı bir metot ve düşünce sistemine sahip olup belli fikir ve şahıslar etrafında oluşan hareketlerdir.

İslam düşüncesinde mezhepler:

- Siyasi-itikadi mezhepler (*inanç alanı*)
- Amelî fıkhi mezhepler (*uygulama alanı*)

2.1. Haricilik

- Müslümanlar arasında ortaya çıkan ilk itikadi fırka Hariciliktir.
- **Sıffin Savaşı** ve sonrasındaki **Hakem Olayı** bu fırkanın ortaya çıkmasında önemli etkindir.
- Haricilere göre İslam'ın en ideal uygulaması Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer dönemlerinde gerçekleşmiştir. Hz. Osman'ın, hilafetinin ilk altı yılından sonraki uygulamalarıyla Hz. Ali'nin de Muaviye karşısındaki haklı davasını hakeme götürmeyi kabul ettiği için küfre düştüğünü iddia etmişlerdir.
- Haricilere göre halife olmak için Kureysli olmak diye bir şart yoktur.
- İman ve amelî birbirinden ayrılmaz bir bütün kabul ettikleri için büyük günah işleyen bir kimsenin İslam dairesi dışına çıktığını söylemişlerdir.
- Haricilik, İslam dünyasında fazla tutunamamıştır. Ancak Hariciliğin bir alt kolu olarak ortaya çıkan **İbadiyye** ekolü günümüze kadar varlığını devam ettirerek gelmiştir. Günümüzde İbadiler, daha çok **Kuzey Afrika'nın** bazı bölgeleriyle **Madagaskar, Zengibar** ve **Umman Sultanlığı'**nda yaşamaktadırlar.

2.2. Şia

- **Hz. Ali'nin** Hz. Peygamberden sonra nass ve tayinle **imam** olduğuna inanan, İmametın kıyamete kadar onun soyuna ait olduğunu ileri süren, bu imamların masum olduklarını iddia eden topluluklara **Şia** denir.
- Şiiler, **imamet** konusunu inanç esaslarından biri olarak kabul ederler.
- Şiiliğin kolları: **Zeydiye, İsmailiye** ve **İsna Aşeriye-İmamiye**.
- Günümüzde Şiilik denildiği zaman **İmamiye** ekolü anlaşılır.
- İmam olanların sayısının on iki olduğuna inandıkları için "İsna Aşeriye" olarak da isimlendirilen İmamiye **İran'da resmi mezhep** olarak benimsenmiştir.
- İmamiye ekolüne göre dinin temel esasları **tevhit, adalet, nübüvvet, imamet** ve **ahiret (mead)** olmak üzere beştir. İman esasları içinde yer alan imamet inancına göre imamların sayısı on ikidir. On ikinci imam hâlen sağdır ve günü

geldiğinde tekrar dönerek yeryüzünü adaletle dolduracaktır.

- Şia'nın diğer önemli bir ekolü olan **Zeydiye**, İmamiye'nin **dördüncü imam** olarak kabul ettiği **Ali Zeynelabidin**'in oğlu olan **Zeyd**'i imam olarak kabul eder.
- Bugün **Yemen**'de yoğun olarak yaşayan **Zeydiler**, imamet konusunda diğer Şii fırkalardan ayrılırlar. Onlara göre Hz. Peygamber isim ve şahıs belirterek kimseyi imam olarak tayin etmemiştir. Haşimoğullarına mensup, ilim, cesaret ve takva sahibi bir kimse imametini ilan ederek ayaklanırsa imamlığı hak etmiş olur. **İmamlar hatasız ve günahsız değillerdir.**
- **İsmailiye** ekolü ise Cafer-i Sadık'ın ölümünden sonra imametini oğlu İsmail'e ve onun soyundan gelenlere ait olduğunu iddia eder. İsmaililer, Fatımi Devleti'nin kurulmasıyla birlikte güçlenmişler ancak bu devletin yok olmasıyla zayıflamışlardır.

On iki imam şu isimlerden oluşmaktadır:

1. Hz. Ali	2. Hz. Hasan
3. Hz. Hüseyin	4. Ali Zeynelabidin
5. Muhammed Bakır	6. Cafer-i Sadık
7. Musa Kazım	8. Ali er-Rıza
9. Muhammed Taki	10. Ali Naki
11. Hasan Askeri	12. Muhammed Mehdi

2.3. Mu'tezile

- **Hasan Basri**'nin ilim meclisinde iç savaşa katılanlar ile büyük günah işleyenlerin durumları tartışılırken **Vasıl bin Ata büyük günah işleyenlerin ne mümin ne de kâfir olup ikisi arasında bir yerde oldukları fikrini** ileri sürerek **Mu'tezile**'nin ilk temellerini atmıştır.
- **Emevi** iktidarının olumsuz yaklaşımları ve insan iradesini yok saymaları (İyi ve kötü her şey Allah'ın takdiridir, Emevileri'in bir suçu yoktur...) Mu'tezile'nin savunduğu fikirlerin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.
- Mu'tezile, İran ve Hint kökenli inançlar ile Yahudilik ve Hristiyanlık gibi diğer dinlere karşı İslam'ın inanç ve ibadetle ilgili esaslarını açıklayarak savunmuştur.
- **Abbasiler** Dönemi'nde faaliyetlerini artıran Mu'tezile, İslam'ın inanç esaslarını açıklamada

ve savunmada **naklî delillerin** yanında **akli ve felsefi delilleri** de kullanarak **Kelam ilminin ilk temellerini atmıştır.**

- Mu'tezile, Allah'ın ahirette kesinlikle görülemeyeceğini ve bir şeyin iyi ya da kötü olduğunun **akıl yoluyla** bilinebileceğini söylemiştir.

Mu'tezile'nin Beş Temel Esası

- 1- **Tevhit:** Allah zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birdir. Kıdem, Allah'a mahsus en özel sıfattır. Allah'ın diğer sıfatları onun zatının aynısıdır. Allah zatı ile bilir, zatı ile görür ve zatı ile işitir.
- 2- **Adalet:** Allah, çirkin ve kötü olan şeyleri yaratmaz. İnsan özgür ve sorumlu bir varlıktır, kendi fiillerinin yaratıcısıdır. Eğer insan fiillerinin yaratıcısı Allah olsaydı, Allah'ın iradesine uymayan fiillerinden dolayı bu insanı cezalandırması anlamsız olurdu. İnsanın yaptıklarından sorumlu tutulması için tam bir irade ve eylem hürriyetine sahip olması gerekir. Dolayısıyla insanın özgür bir iradesi vardır ve Allah bu iradeye müdahale etmez. Çünkü insanın iradesine müdahale onun ilahi adaletiyle bağdaşmaz.
- 3- **Vaad ve vaid:** Dünyada amelleri güzel olanların ahirette **mükâfatlandırılmasına vaad**, amelleri kötü olanların **cezalandırılmasına da vaid** denir. Bu durum adalet ilkesinin doğal bir sonucudur. İyilik yapana mükâfat, kötülük yapana da ceza vermek Allah için vaciptir. Çünkü Allah ne vaadinden ne de vaidinden döner.
- 4- **el-Menzile beyne'l-menzileteyn:** Büyük günah işleyen kimse ne mümindir ne de kafirdir, **iman ile küfür arasında** bir yerdedir.
- 5- **el-Emru bi'l-ma'ruf ve'n-nehyu ani'l-münker:** İyiliği emredip kötülükten sakındırmak her Müslüman için **farz** olan bir görevidir.

2.4. Maturidilik

- Akaid konusunda **İmam Maturidi**'nin görüşlerini benimseyenlerin oluşturduğu **ehl-i sünnet** mezheplerinden bir diğeri de Maturidilik'tir.
- Maturidi mezhebi, dinî konularda **nakli öne çıkararak Selef** ile **aklı öne alan Mu'tezile** arasında **orta bir yolu** tercih etmiştir.

- İmam Maturidi, İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin anlayışı doğrultusunda gelişen ehl-i sünnet çizgisini sistemleştirerek Sünni düşünceye yeni bir ruh katmıştır. Maturidi, dinî konularda akla önem vermekle Mu'tezile'ye yakın bir çizgide yer almışsa da akıl ve nakil arasında kendine özgü bir denge kurmayı başarmıştır.
- Ona göre **iman, dil ile ikrar ve kalp ile tasdikten** ibarettir.

Maturidilik'in genel prensipleri

- 1- Allah vardır, birdir, eşi ve benzeri yoktur.
 - 2- İnsanın, akıl yoluyla Allah'ın varlığına ulaşması mümkündür.
 - 3- Kur'an-ı Kerim Allah kelamıdır ve Allah'ın **kelam** sıfatı onun zatıyla birlikte var olan ezeli bir sıfattır.
 - 4- İnsanın fiilleri **yaratma bakımından Allah'a, kesp (kazanma) yönünden ise insana** aittir.
 - 5- İnsana **cüz'i irade** verilmiştir. Bundan dolayı da insan tüm fiillerinden sorumlu olan bir varlıktır.
- Maturidi'nin ekolü, ilk önceleri Horasan ve Maverünnehir'de sonraki dönemlerde ise Afganistan, Pakistan, Hindistan, Doğu Türkistan, Malezya, Endonezya, Kafkaslar, Rusya, **Türkiye**, Ortadoğu ve Balkanlarda yaşayan Müslümanların büyük bir kısmı tarafından benimsenmiştir.

İmam Maturidi'nin Eserleri:

- "Te'vilatu'l-Kur'an" (Tefsir)
- "Kitabu't-Tevhid" (Kelam)

2.5. Eşarilik

- **Ebu'l-Hasan el-Eşari'nin** itikadi konularla ilgili görüşlerini benimseyenlere Eşariye denilmiştir. **Ehl-i sünneti** meydana getiren mezheplerden biri Eşariliktir.
- **Gazali ve Fahrettin Razi** gibi âlimler Eşarilik'in temel görüşlerini benimseyerek yazdıkları eserlerle bu mezhebin geniş bir şekilde yaygınlaşmasını sağlamışlardır.
- İmam Eşari, itikadi konuların açıklanmasında **akla değer vererek** ayet ve hadislerin yanında akli delilleri de kullanmıştır.

Eşarilik'in temel görüşleri:

- 1- Allah birdir, eşi ve benzeri yoktur
 - 2- Allah'ın zatı ile var olan ezeli sıfatları vardır.
 - 3- Kur'an-ı Kerim Allah'ın kelamıdır.
 - 4- Allah ahiret gününde müminler tarafından görülebilecektir.
 - 5- İnsanların fiilleri Allah tarafından yaratılmaktadır.
- Eşari'ye göre **iman, bilgi ve kalp ile tasdikten** ibarettir.
 - Kendilerine dinî tebliğ ulaşmayan kimseler, akıllarıyla Allah'ı bulmak ve iman etmekle yükümlü değildir. İyi ve kötü, güzel ve çirkin **akıl ile değil vahiye bilinebilir**.
 - Bir şey Allah emrettiği için güzel, yasakladığı için çirkindir.
 - Allah, kulları arasından seçtiği kişileri peygamber olarak gönderir. Ahiret hayatıyla ilgili konular ancak nasla bilinir ve akıl ise bunların imkân dâhilinde olduğunu kabul eder.
 - **Malikilerin** hemen hemen hepsi, **Şafililerin** büyük bir kısmı **Hanbeli** ve **Hanefilerin** de çok az bir kısmı itikadi konularda **Eşarilik'i** benimsemişlerdir.
 - Eşarilik daha çok **Hicaz**, Kuzey Afrika, Mısır, Irak, Suriye ve Endonezya'da yaşayan Müslümanlar arasında yaygındır.

3. İslam Düşüncesinde Amelî-Fıkhi Yorumlar

İslam düşüncesindeki fıkhi yorumlar, İslam dininin ibadet alanıyla ilgili olarak ortaya çıkan mezheplerdir. Fıkhi mezhepler büyük fakihlerin yetiştiği **hicri ikinci asrın başlarından itibaren** ortaya çıkmaya başlamıştır. İmam Ebu Hanife, İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ahmet bin Hanbel ve İmam Cafer Sadık gibi büyük fakihler bugün İslam dünyasında yaşamakta olan Hanefi, Maliki, Şafii, Hanbeli ve Caferi mezheplerinin oluşmasına öncülük yapmışlardır.

3.1. Hanefilik

- Hanefi mezhebi, Sünni fıkıh ekollerinden biri olup İmam Ebu Hanife'nin görüşlerine dayanır.
- Dinin genel ilkelerini göz önünde bulunduran Ebu Hanife, **nakil** ile **akıl** ve **hadis** ile **re'ý** arasında dengeli bir yol benimsemeye çalışmıştır.

- Ebu Hanife'nin önde gelen öğrencilerinden **İmam Muhammed** ve **Ebu Yusuf** gibi âlimlerin bu mezhebin gelişmesine ve yayılmasına önemli katkıları olmuştur.
- Ebu Hanife'nin en meşhur eseri Fıkıh-ı Ekber'dir. Hanefilik, günümüzde daha çok **Türkiye, Balkanlar, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Irak, Suriye** ve **Türk Cumhuriyetlerinde** yaşayan Müslümanlar arasında yaygındır.
- İmam Ebu Hanife'nin hocası **Hammad bin Ebu Süleyman**'dır.
- Fıkıh bilgisi ve birçok konudaki pratik çözümleri sayesinde **İmam-ı Azam** ismiyle anıldı.

3.2. Malikilik

- Maliki mezhebi, büyük hadis ve fıkıh âlimi olan **Malik bin Enes**'in görüşlerine dayanır.
- Görüş ve uygulamalarında **Kur'an, sünnet, sahabe** ve **tabiin** sözlerini kaynak kabul eder.
- Maliki mezhebinin en önemli özelliği, **Medine halkının uygulamalarına diğer mezheplerden daha fazla önem vermesidir.**
- İlk zamanlar **Hicaz bölgesi, Mısır, Kuzey Afrika** ve **Endülüs**'e taşınmıştır.
- Günümüzde Maliki mezhebi **Mısır, Tunus, Cezayir, Fas** ve **Sudan**'da yaşayan Müslümanlar arasında yaygındır.
- İmam Malik'in **Muvatta** isimli kitabı hadislerden ve sahabe sözleriyle tabiin fetvalarından derlediği en önemli eseridir.

3.3. Şafilik

- Şafii mezhebi, **Muhammed bin İdris eş-Şafii**'nin dinî yorum ve görüşlerini esas alır.
- **Bağdat**'ta bulunduğu dönemde yaptığı içtihatlar için **"eski görüşü"**, **Mısır**'daki içtihatları için de **"yeni görüşü"** tabirleri kullanılmıştır.
- Şafii mezhebi de diğer mezhepler gibi herhangi bir meselenin çözümü için ilk önce **Kur'an** ve **sünnete** başvurur. Eğer bir mesele hakkında hüküm Kur'an ve sünnette varsa başka delile başvurulmaz yoksa önce **icma** ardından da **kıyas** deliline gidilir.
- Şafii mezhebi, ülkemizin **Doğu** ve **Güneydoğu Anadolu** bölgeleri ile **Mısır, Suriye, Filistin, Irak** ve **Endonezya** gibi ülkelerde yaşayan Müslümanlar arasında yaygındır.

- İmam Şafii, **Fıkıh usulünün temellerini er-Risale** isimli eserinde kaleme almıştır.

3.4. Hanbelilik

- Hanbeli mezhebi, ünlü hadis ve fıkıh âlimi **Ahmet bin Hanbel**'in görüşlerini esas alan fıkhi bir yorumdur.
- Hanbeli mezhebi, **rivayetlere** önem vermekle birlikte **nasslardan** hüküm çıkarma konusunu da ihmal etmemiştir.
- İbadet konularında **dinî metinleri** ve **önceki âlimlerin eserlerini** önceleyen Hanbeli mezhebi, muamelat konularında da **"Eşyada asıl olan mubahlıktır."** ilkesine dayanmıştır.
- Hanbeli mezhebinin en önemli özelliği re'y ve **kıyastan** daha çok **ayet, hadis** ve **sahabe kavli (sözü)** gibi naklî delillere dayanmasıdır.
- Bu mezhep günümüzde daha çok **Hicaz bölgesi, Irak, Suriye, Filistin** ve **Mısır**'da yaygınlaşmıştır. Ayrıca Hanbeli mezhebi, **Suudi Arabistan**'da resmi mezhep konumundadır.
- İmam Ahmet bin Hanbel'in en meşhur eseri, hadis kitabı olan **el-Müsned**'tir.

3.5. Caferilik

- Caferilik, **İmam Cafer-i Sadık**'ın inanç, ibadet ve muamelat konusundaki görüşlerini esas alan bir oluşumdur.
- Caferiler, dinî konularda **Kur'an-ı Kerim** ve **sünnetin** yanı sıra masum kabul ettikleri **on iki imamın** sözlerini de delil olarak kabul ederler.
- Caferilere **İsna Aşeriye** veya **İmamiye** de denilmektedir. Günümüzde **İran, Azerbaycan, Irak, Suriye**, bazı körfez ülkeleri ile **Afganistan** ve **Pakistan** gibi yerlerde yaşayan Müslümanlar arasında yaygın olan Caferilik, ülkemizin bazı yörelerinde de benimsenen bir mezheptir.
- Caferilik mezhebine göre namazın rükünlerini sırasıyla ve peş peşe yapmak farzdır.
- Namazda ikinci rekâta rükûya varmadan **Kunut** okumak, ayaktayken elleri aşağıya salmak, rükû ve secde zikirlerinden sonra Hz. Muhammed ve ehl-i beyti için salavat getirmek sünnettir.
- İmam Cafer-i Sadık Şia'nın **altıncı** imamıdır.

Caferilere göre; İslam'ın önemli on farzı şunlardır:

- 1- Namaz
- 2- Oruç
- 3- Hacc
- 4- Cihad
- 5- Zekat
- 6- Humus
- 7- İnsanları iyiliğe yönlendirmek
- 8- İnsanları kötülükten sakındırmak
- 9- Hz. Muhammed ve onun ehl-i beyt'ine gönülden bağlanıp onların tarafında olmak
- 10- Hz. Peygamber ve ehl-i beyt'ine karşı olanlardan uzak durmak. Kur'an-ı Kerim ve Sünneti Seniyye'de çokça üzerinde durulan bu on farza Caferiler "**Furûu'd-din**" (dinin dalları) derler.

4. İslam Düşüncesindeki Yorumları Birleştiren Unsurlar

- a) **Tevhid:** Lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka ilah yoktur.) şeklinde ifade edilen **tevhit**, Allah'ı birleme, onun varlığını ve birliğini kabul etme, Allah'ın bütün yetkin sıfatları taşıdığına inanma demektir. Tevhit anlayışı, İslam çatısı altında birleşen bütün mezheplerde temel esastır. İslam bilginlerinin tamamı tevhit ilkesinde hemfikirdir. Onlara göre Allah vardır, birdir. İsim, sıfat ve fiillerinde eşi, benzeri yoktur. Allah'ın varlığını ve birliğini insan aklıyla da bulabilir.
- b) **Nübüvvet:** İslam düşüncesini birleştiren temel unsurlardan biri de nübüvettir. Allah, emir ve yasaklarını bildirmek, koyduğu kuralları uygulamalarıyla insanlara göstermek, tüm insanlara önder ve örnek olmaları için peygamberler göndermiştir. Kur'an'da, hiçbir toplumun peygambersiz bırakılmadığı belirtilmiştir. Gönderilen peygamberler; yalan söylemeyen, günahsız, emanete riayet eden, akıllı, Allah'tan aldığı emirleri eksiksiz olarak insanlara ulaştırılan ve bu özellikleriyle toplumda dürüstlüğü'nün sembolü olmuş seçkin kimselerdir.
- c) **Kur'an-ı Kerim:** İslam düşüncesini birleştiren temel unsurlardan biri de Kur'an'dır. Allah, insanlara doğru yolu göstermek, onlara kendisini tanıtmak amacıyla insanlar arasından peygamber seçmiş ve onlara ilahî kitaplar göndermiştir. İşte semavi kitapların sonuncusu da Hz. Peygambere gönderilen Kur'an-ı Kerim'dir. Müslümanlar; kâinatın inceliklerini,

Allah'ın sıfatlarını, inanç ve ibadet esaslarını, toplumsal ilişkilerde uyulması gereken ahlaki kuralları ondan öğrenir. Kur'an-ı Kerim lafız ve mana bakımından Allah'a aittir. Ona peygamberin veya başkasının sözü asla karışmamıştır. Kur'an-ı Kerim günümüze kadar Hz. Peygambere indiği şekliyle gelmiştir. Bugün elimizde mevcut olan Kur'an, Cebrail'in Hz. Peygambere getirdiği ve Hz. Peygamberin de vahiy kâtiplerine yazdırdığı Kur'an'ın aynıdır. Yine İslam bilginlerine göre Kur'an, hem lafız hem mana itibarıyla bir mucizedir. Çünkü Kur'an; mana, söz ve anlatım bakımından insan kudretinin üstündedir. İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, Müslümanlar arasında ortaya çıkan ihtilafların çözümünde başvurulması gereken bir hidayet ve rahmet kaynağıdır. Müslümanlar arasında ortaya çıkan bütün mezhepler Kur'an'dan hareketle ilkelerini temellendirmeye çalışmışlardır. Bundan dolayı da Kur'an-ı Kerim, İslam düşüncesindeki yorumları birleştiren temel unsurlar arasında yer almaktadır.

- d) **Ahirete İman:** İslam düşüncesindeki yorumları birleştiren temel unsurlardan bir diğeri de ahirete iman etme ilkesidir. Ahiret inancı, üzerinde yaşadığımız dünyanın bir gün son bulacağını, kıyametten sonra hesap vermek üzere yeni bir hayatın başlayacağını kabul etmek demektir. Kur'an-ı Kerim kıyametin kopmasıyla başlayacak olan ahiret hayatına, "**kavuşma günü, hesap günü, din günü**" gibi isimler vermiştir. Sonsuz yaşam isteği duyan insanlar için ahirete inanmanın büyük bir önemi vardır. İslam düşüncesindeki yorumların ortak anlayışına göre ahiret hayatı haktır. Allah'ın vadettiği cennet ve cehennem gerçektir. Allah iyilik yapanları mükâfatlandırarak, kötülük yapanları da tövbe etmezlerse ahirette cezalandıracaktır.

12. SINIF

4. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR

1. Tasavvufi Düşüncenin Oluşumu

Hız. Muhammed DÖNEMİNDE Müslümanlar sade bir hayat yaşıyorlardı. Bu konudaki en güzel örnekleri de Hız. Muhammed'in bizzat kendisiydi.

Peygamberimizin vefatından sonra Dört Halife döneminde İslam geniş coğrafyalara yayıldı, fetihlerle Müslümanlar zenginleşti, lük, israf, arttı. İslam kültürü feithler sonrası Bizans, İran ve Hint kültürlerinden etkilendi. Çeşitli kültürel değerler, farklı siyasi görüşler ortaya çıktı.

Bazı Müslümanlar Hız. Peygamberin ahlakı ve hayat tarzının örnek alınması, onun gibi dünya nimetlerine fazla önem vermeden yaşanması gerektiğini belirttiler. Yardımlaşma, fedakârlık, cömertlik, kaanatkârlık, dürüstlük, merhamet vb. değerleri ön plana çıkardılar. İşte onların savunduğu bu anlayış zamanla tasavvuf düşüncesinin ortaya çıkıp gelişmesinde etkili oldu.

Tasavvuf; kalbe yalnızca Allah sevgisini yerleştirmeyi, züht ve takvayı, nefsi kötü duygu ve düşüncelerden arındırmayı amaç edinen bir düşünce akımıdır.

Tasavvufa yönelim hicri II. Asırdan itibaren gerçekleşmiştir.

Temelinde Kur'an ayetleri vardır. Çünkü Kur'an'da nefsi arındırmayı, dünya malına fazla önem vermemeyi vurgulayan birçok ayet bulunur.

Tasavvuf düşüncesinin sistemli hâle gelmesinde ve yaygınlaşmasında etkili olan isimler:

- Zünnun Mısri
- Beyazıt Bestami
- Cüneyd Bağdadi
- Gazali
- Muhyiddin Arabi
- Ahmet Yesevi
- Mevlâna

2. Tasavvufi Düşüncede Allah-Varlık İlişkisi

- Bu düşünce akımına göre varlıkların en üstünü, en mükemmeli Yüce Allah'tır. İnsan da yaratılmış varlıkların özüdür.
- Sonsuz kudret sahibi olan Allah'ın sıfatları en güzel şekilde insanda tecelli etmiştir.
- Tasavvuf anlayışında **kâinat âdetâ bir ceset** kabul edilir, **insan** ise bu **cesedin canı** olarak görülür.
- Tasavvufi düşünceye göre Yüce Allah, kâinatta bulunan canlı ve cansız bütün varlıkların yaratıcısıdır. Bütün varlıklar, Allah'ın kâinattaki tecellisidir.
- İnsan Allah'ın ayrıcalıklı yarattığı bir değerdir. Çünkü insan neden sonuç ilişkileri kurarak, düşünerek Allah'ın varlığını ve birliğini kavrayabilir.
- Allah ile insan arasındaki ilişki Yaradan-yaratılan ilişkisidir.
- Tasavvufi düşünceye göre canlı ve cansız bütün varlıklarda ruh bulunur. İnsan, canlılar âleminin en değerli ve üstün varlığıdır. Bütün üstün özellikleri (akıl, düşünme, kavrama vb.) insana veren Yüce Allah'tır.
- Ünlü mutasavvıf Mevlâna, **Allah** ile **insan** arasındaki ilişkiyi, **insan** ile **ney** arasında bağlantı kurarak anlatır. Buna göre **ney**; asıl vatani olan sazlıktan koparılıp dağıldığı için inlemektedir. Tıpkı bu örnekte olduğu gibi **insanın** asıl vatani da **ahiret yurdudur**, **cennettir**. İnsan bu dünyada birçok meşakkatle karşı karşıyadır. Vefat ettiğinde ise asıl vatani olan ahirete geçecek, Yaradan'ına kavuşacaktır.

3. Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu

- İslam dininde ahlaka büyük önem verilir.
- Kur'an-ı Kerim'de ahlakı konu alan birçok ayet bulunur. İnsanlardan doğru sözlü, adaletli, dürüst, emanetleri koruyan, yardımlaşmaya önem veren, şefkat ve merhamet sahibi kimseler olmaları istenir.
- Hız. Muhammed, bütün Müslümanlara, güzel ahlak örneği olarak takdim edilir.
- Tasavvufi düşüncede **güzel ahlakın** önemli bir yeri vardır. Çünkü **tasavvuf**, **kişinin manevi açıdan yücelmesini, ahlaki açıdan da kemale ermesini** amaçlar.

- Başta insan olmak üzere tüm canlıları sevmek, sade bir yaşam sürdürmek; gurur, kibir, gıybet vb. kötü huylardan uzak durmak, kin ve nefretten kaçınmak, kimseye haset etmemek, düşmanlık yapmamak tasavvufta önem verilen **başlıca ahlaki ilkelere**dir.
- Tasavvuf düşüncesinde ibadetlere, güzel huylu olmaya önem verilmiştir.

4. Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumlar

4.1. Yesevilik

- Yesevilik, **Hoca Ahmet Yesevi'**nin görüş ve düşünceleri çerçevesinde oluşmuş tasavvufi bir akımdır.
- Hoca Ahmet Yesevi insanları irşat etmiş, Türkler arasında İslam'ın yayılmasında önemli rol oynamıştır.
- Hoca Ahmet Yesevi'nin **güzel ahlaki** ve **dini değerleri** konu alan **şii**rlere **hikmet** adı verilir.
- "Pir-i Türkistan" lakabıyla tanınmıştır.

Yesevilik Düşüncesinin Temel İlkeleri:

1. Kur'an ve sünnete uygun yaşamak
 2. Dünya malına ve zevklerine değer vermemek,
 3. Erenlerin sözünden çıkmamak,
 4. Züht ve takvaya önem vermek
- Yeseviliğe göre insan her an Yüce Allah'a yaklaşma gayreti içinde olmalıdır. Allah'tan korkmalı fakat hiçbir zaman ondan ümidini kesmemelidir.
 - **Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa, Geyikli Baba** gibi mutasavvıflar hem İslamiyetin hem de Yesevilik düşüncesinin Anadolu'da yayılmasında etkili olmuşlardır.
 - Ahmet Yesevi'nin şiirleri **Divan-ı Hikmet** adlı eserde toplanmıştır.

4.2. Kâdirilik

- Abdülkadir Geylani(öl.1166)'nin görüş ve düşünceleri çerçevesinde oluşmuştur.
- Kâdirilikte **Allah'ı zikretmeye** büyük önem verilir.
- Fakirlere yardım etmek, hoşgörü ve tevazu sahibi olmak, günahlardan kaçınmak, kâmil biri

olmak için gayret göstermek Kâdirilikte önem verilen ilkelere

Kâdirilik Düşüncesinin Temel İlkeleri:

1. Yalan söylememek,
2. İnsanlara eziyet etmekten kaçınmak,
3. Başkalarına yük olmamak,
4. İnsanların sahip olduğu şeylere tamah etmemek,
5. Her ne sebeple olursa olsun yemin etmemek, dilini yemine alıştırmamak,
6. Alçak gönüllü olmak, beddua etmekten kaçınmak vb. ilkelere büyük bir önem verilir.

4.3. Nakşibendilik

- Nakşibendilik, Muhammed Bahaiddin Nakşibend (öl.1389)'in görüşleri doğrultusunda oluşmuştur.
- Nakşibendiliğe göre insan hem dünyevi sorumluluklarını tam olarak yerine getirmeli hem de Allah'ı her an hatırında tutmalıdır. Kalbi kötü duygu ve düşüncelerden arındırmalı, dinî emirleri yerine getirmelidir.
- Nakşibendilikte **zikre** de önem verilir. Nakşibendiliğe göre **zikrin gizlice, kalpten yapılması** esastır.

Nakşibendilik **Anadolu, Türkistan** ve **Hindistan** başta olmak üzere geniş bir coğrafyada taraftar bulmuştur.

4.4. Mevlevilik

- Temeli, Mevlâna Celaleddini Rumi'nin görüşlerine dayanır.
- Mevlâna birçok eser yazmıştır. **Divan-ı Kebir, Mesnevi, Fîhi Mâfih** bunlardan başlıcalarıdır.
- Mevlevilik düşüncesi her şeyden önce **insan sevgisine dayanır**.
- Mevlâna'ya göre Yüce Allah insanı yaratmış, ona kendi ruhundan üfleyip can vermiştir. Dolayısıyla **insan, Tanrı'dan iz taşıyan, onun eseri olan** değerli bir varlıktır.
- Mevlâna'ya göre tasavvuf eğitiminin temel amacı kişinin kendini bulması, böylece gerçeğe ulaşmasıdır. Gerçeğe ulaşmak Yaradan'ını bulmak, ona kavuşmak demektir.

- Mevlevilik düşüncesine göre evrendeki canlı ve cansız bütün varlıklar Allah'ın eseridir. Bu varlıklar aynı zamanda onun tecellisidirler.
- Mevlevilikte dini, inancı, düşüncesi ne olursa olsun bütün insanlara hoşgörülle yaklaşmak, herkese saygı duymak esastır. **"Mevlâna'ya göre "Âlemden maksat insandır."**
- Mevlâna görüşü, düşüncesi, inancı ne olursa olsun herkese sevgiyle yaklaşılması gerektiğini savunur.

Mevlevilik düşüncesinde önem verilen çeşitli ilkeler vardır:

1. İnsanlığın hizmetinde olmak
 2. Dindar olmak
 3. Kalbini her zaman temiz tutmak
 4. Aklı iyi kullanıp hikmet sahibi olmak
 5. Mevlâna'yı pir tanıyıp onun yolunda ayrılmamak
 6. Alçak gönüllülük, güler yüzlü ve nazik olmak
 7. Maddi ve manevi temizliği ilke edinmek
 8. Dinî esasları iyi bilmek
 9. Allah Resulünden sonra Mevlâna'ya bağlanmak
- Mevlevilikte şiir, musiki ve sema ayininin önemli bir yeri vardır. Mevlevi dervişleri ney, kudüm gibi müzik aletleri eşliğinde, özel giysiler içerisinde sema ayini yaparlar.
 - Sema sırasında ellerin birinin göğe, diğerinin yere bakması, "Biz aracıyız, Allah'ın lütfu olarak göklerden verileni yeryüzündeki insanlara aktarırız." şeklinde yorumlanır.
 - Sema sırasında dervişler birbirleri önünde saygıyla baş eğerler. Buna **mukabele** denir.
 - Mevlâna'ya göre göre Yüce Allah'a ahlak kapısından girerek kavuşulur.

4.5. Alevilik-Bektaşilik

Alevilik kavramı sözlükte; Ali'ye mensup, Ali'ye ait, Ali taraftarı gibi anlamlara gelir.

İslam kültürüne ait bir kavram olarak ise **Alevilik**; Hz. Muhammed'in vefatından sonra Hz. Ali'nin halife olması gerektiğini savunan, onu sahabelerin en üstünü olarak kabul eden anlayıştır.

Bektaşilik ise ünlü mutasavvıf ve düşünürümüz Hacı Bektaş Veli'nin görüş ve düşünceleri çerçevesinde oluşan tasavvufi bir akımdır.

Alevilik düşüncesinin ortaya çıkmasında;

1. Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'den sonra halife yapılması gerekirken, bu hakkın elinden alınması
 2. Hz. Hasan'ın zehirlenerek şehid edilmesi
 3. Hz. Hüseyin'in ve Ehl-i Beyt mensubu birçok kişinin Kerbela'da şehid edilmesi önemli etken olmuştur.
- Alevilik düşüncesinin Anadolu'da varlığını sürdürmesinde Hacı Bektaş Veli'nin önemli rolü olmuştur.
 - Alevilik-Bektaşilik düşüncesinde dinî ve ahlaki ilkelere bağlı kalmanın büyük önemi vardır. Hacı Bektaş Veli **dört kapı kırk makam** adını verdiği öğretiminde imanın şartlarına, ilim öğrenmeye; namaz, oruç, hac, zekât, abdest, gusül vb. ibadetleri yerine getirmeye, sünnet ve cemaat ehlienden olmaya vurgu yaparak bu durumu açıkça ortaya koymuştur.
 - Edepli olmak, misafirlere ikramda bulunmak, kin gütmemek, hırs ve tamahtan uzak durmak, çok düşünüp az konuşmak, sır saklamak, şefkat ve merhamet sahibi olmak Alevilik-Bektaşilikte önem verilen başlıca ahlaki ilkelerdir.
 - Alevilik-Bektaşilikte başta Hz. Ali olmak üzere on iki imam sevgisinin ayrı bir yeri vardır. **On iki imam şunlardır:** Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer-i Sadık, Musa Kâzım, Ali Rıza, Muhammed Taki, Ali Naki, Hasan el-Askerî, Muhammed Mehdi.

4.5.1. Cem ve Cemevi

- **Cem** kelimesi sözlükte; toplanmak, bir araya gelmek, bütünleşmek gibi anlamlara gelir. Dedenin manevi yönetiminde gerçekleştirilen cem, Alevilik-Bektaşilikte önem verilen bir uygulamadır.
- Cem yapılan mekâna **cemevi** denir.
- Alevi Bektaşiler, Allah'a olan kulluk görevlerini ve ibadet yükümlülüklerini cem yaparak gerçekleştirirler.
- Cemevine giren insan Hak, Muhammed, Ali'nin divanına girdiğinin farkında olmalıdır.
- Cemevindeki **mürşit postunda** oturan **dede** ve **babalar**, bu kutsal yolun eğitimcileri oldukları için onlara azami derecede saygı gösterilmelidir. Çünkü onların oturduğu post; Muhammed

Mustafa ve ehl-i beytinin kutsal makamını sembolize eder.

- **Abdal Musa Cemi:** Yılın ilk cemi, Abdal Musa adına, dargın olan kimselerin barıştırılması, insanlar arasında birliğin sağlanması amacıyla yapılır ve **Abdal Musa cemi** olarak adlandırılır.
- **Musahiplik Cemi:** Mekkeli muhacirler ile Medineli ensar gibi, yol kardeşi olmak isteyen iki ailenin kurban kestikleri ve kardeş olmaya söz verdikleri cem ise **musahiplik cemi** olarak adlandırılır.
- **Dar Cemi:** Hakk'a yürüyen (ölen) bir kişinin yedisi veya kırkında kurban kesilip lokma dağıtılan cem, **dar cemidir**.
- **Düşkünlükten Kaldırma Cemi:** İşlediği bir suç nedeniyle yol düşkünü ilan edildikten sonra tövbe ederek üzerindeki kul hakkını iade eden kişiler için **düşkünlükten kaldırma cemi** yapılır.

4.5.2. Cemin Yapılışı

- Dede, Hz. Muhammed'in manevi makamını temsil eden posta oturur ve başından sonuna kadar cem sırasında yerine getirilen ibadetleri yönetir. Bu sırada Hz. Ali postuna oturan rehber dedenin yanındaki yerini alır.
- Dede, cemi dua okuyarak başlatır.
- Cem sırasında dede, ilk önce dargın ve küskün olanlar varsa onları barıştırır.
- Daha sonra sırasıyla on iki hizmeti yerine getirecek **canların duası**, **delil hizmeti** (çerağ uyandırma, mum veya ışık yakma), **tezekkâr hizmeti** (abdest aldırma), **kurban ve lokma hizmeti** ve diğer hizmetler yerine getirilerek cem birleşir.
- Ceme katılanlar topluca tövbe istiğfar ederler. **Zakir** (âşık), bağlama eşliğinde **düvaz-imam** (on iki imam aşkına okunan methiye), **tevhit**, **miraçlama**, ve **mersiyelerden** okur.
- **Semahlar** dönülür.
- Getirilen lokmalar, kesilen kurbanlar dede tarafından dualandıktan sonra dağıtılır.
- Dede, hizmet yapanlara dua eder, ayrıca hizmet aralarında çeşitli konularda açıklamalar yapar.
- Cemin sonunda dede dua eder ve cem sona erer.
-

Cem ile ilgili 12 Hizmet:

1. **Mürşit (Dede):** Görev itibarıyla Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli'yi temsil eder. Cem erkânının başkanlığını yapar. Cenaze, musahiplik, nikâh, ad koyma ve sünnet törenlerini yönetir.
2. **Rehber:** Yola girmek isteyenleri hazırlar, yol gösterir. Mürşidin en yakın yardımcısıdır.
3. **Gözcü:** Rehberin yardımcısıdır. Cemin sessiz ve sakinlik içinde geçmesini sağlar. Cemin bekçisidir.
4. **Çerağcı (Delilci):** Cemevinde bulunan aydınlatma araçlarını yakar. Buhurdanlıkları ve mumları hazırlar.
5. **Zakir (Âşık):** Cemde tevhit, düvazde imam, mersiye, semah, nevrüziye söyler.
6. **Süpürgeci (Ferraş):** Cemevinin temizliği ile meşgul olur.
7. **Meydancı:** Cemevinde semahserleri kaldırır. Postları yerine dizer.
8. **Niyazcı:** Kurbanları tekbir getirerek keser. Gelen lokmaları alır ve dağıtımını sağlar.
9. **İbrikçi:** Cemde mürşidin ve cem erenlerinin abdest almalarını sağlar.
10. **Kapıcı:** Ceme gelen erenlerin evlerinin güvenliğini sağlar.
11. **Peyikçi:** Cem olacağını tüm canlara duyurur.
12. **Sakacı:** Cemevinde şerbet, saka suyu gibi şeylerin dağıtımını sağlar.

4.5.3. Semah

- Aleviler, evrende bulunan her şeyin döndüğünden hareketle Yüce Allah'a duydukları aşk ve sevgiyi döndükleri semahla ifade ederler.
- **Semah**; ilahî aşkı ruhunda duymak, o aşkla Allah'ın güzel isimlerinden herhangi birini anarak ayakta dönmektir.
- Alevilik-Bektaşilik düşüncesine mensup olanlar semahta, ilahiler eşliğinde kadın erkek ayrımı yapmadan ellerini gökyüzüne doğru uzatarak dil, din ayrımı gözetmeden, Hakk'ın birliğini tekrar tekrar zikreder.
- Aleviliğin temel kaynaklarından olan **Buyruk**'ta, semah sırasında canların dönmesi, değirmen olduğundan su akarken değirmen taşının dönmesine benzetilmiştir.
- Semah sırasında dervişin gönlüne boşalan, ilahî aşktır.

4.5.4. Musahiplik

- Alevilik-Bektaşilikte önem verilen uygulamalardan biri, kökeni Hz. Muhammed dönemindeki ensar-muhacir kardeşliğine dayandırılan musahipliktir.
- **Musahiplik**; evli olan iki kişinin aileleriyle birlikte dede huzurunda kurban keserek hayat boyu yol kardeşi olmaya söz vermesidir.
- Alevilik Bektaşilik düşüncesine göre kişi, ancak ailevi durum, yaş, bilgi ve ahlak yönünden kendisine uygun bulduğu ve hayat boyu geçinebileceği bir kimseyle **musahip** olur.

4.5.5. Dua ve Gülbenkler

- Bu kültürde **dua**, **gülbenk** olarak adlandırılır.
- **Gülbenk** Allah'a sığınma, ondan af dileme, dua edip ona yakarma amacıyla okunur. Genellikle kısa ve ahenkli cümlelerden oluşan dua formlarıdır.
- Dua, hem başlı başına bir ibadet hem de diğer ibadetlerin tamamlayıcısı olarak görülür.
- Dede ve babalar, Kur'an ayetlerini okuyacakları zaman **besmele** çekerler. **Gülbenk** ve diğer dualara başlayacakları zaman ise **Bismi Şâh Allah Allah (Allah'ın adıyla...)** derler.

- Alevi-Bektaşiler hem bireysel olarak hem de topluca dua eder, gülbenk okurlar.
- Cem sırasında veya başka dinî uygulamalarda dede ve babalar tarafından yapılan dualara "**Allah Allah**" diyerek katılırlar. Bu, âmin (Allah'ım duamızı kabul et!) anlamına gelir.

4.5.6. Muharrem Ayı ve Aşure

- **Hicri** takvime göre senenin ilk ayı muharrem ayıdır.
- **Muharrem** kavramı sözlükte, kutsal olan, saygı duyulan, yasaklanan, haram kılınan şey vb. anlamlara gelir.
- Hz. Muhammed (s.a.v.) muharrem ayının dokuz, on ve on birinci günlerinde oruç tutmuş, bizlere de böyle davranmamızı öğütlemiştir.
- Müslümanlar, muharrem ayına ve aşureye önem verirler.
- Bu ayda, ehl-i beytin önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Hz. Hüseyin, bazı aile fertleriyle birlikte **Kerbela**'da günlerce susuz bırakıldıktan sonra şehit edilmiştir. İşte bu nedenle Alevi-Bektaşiler **muharremi yas ayı** olarak nitelendirirler. Hz. Hüseyin'in şehit edildiği **10 Muharrem**'i ise yas günü kabul ederler.
- Alevi-Bektaşiler, Muharrem ayının ilk on iki gününü oruçlu geçirirler. Hz. Hüseyin ve evladının aç ve susuz bırakılmasının anısına su içmez, eğlence yapmaz, kurban kesmezler.
- Alevi-Bektaşî kültüründe **muharremin ilk on iki günü** oruç tutulduktan sonra on üçüncü günde Kerbela faciasından sağ olarak kurtulan **İmam Zeynel Abidin** için şükür kurbanı kesilir, **aşure** kaynatılır.

5. Nusayrilik

- Nusayriler, İslam inancına bağlıdırlar.
- Ehl-i beyt imamlarının on birincisi İmam Hasan el-Askerî'nin en tanınmış öğrencisi, **Muhammed b. Nusayr**'ı kendilerine önder kabul ettikleri ve onun görüşlerini esas aldıkları için bu adla anılmışlardır.
- Nusayriler ehl-i beyt öğretisinin İmam Hasan el-Askerî'ye ilim şehrinin kapısı olan Hz. Ali'den, ona da ilim beldesi olan Hz. Muhammed'den geldiğine inanırlar.
- Nusayriler Kur'an-ı Kerim'i, Yüce Allah'ın ekleme yapılmamış, herhangi bir değişikliğe uğramamış kitabı kabul ederler.
- Hz. Ali'nin güzel konuşmalarının, mektup ve hutbelerinin bir araya getirildiği **Nechü'l Belâğâ**'yı da Kur'an-ı Kerim'den sonraki temel başvuru kaynağı olarak görürler.

Nusayrilerin inanç sistemlerinin temeli:

1. **Tevhit:** Nusayriler kâinatın tek bir İlah'ı olduğuna inanırlar. Allah hiçbir şeye benzemez ve hiçbir şey kendisine benzemez.
2. **Adalet:** Nusayriler, Yüce Allah'ın adil olduğuna ve yarattıklarına asla zulmetmeyeceğine inanırlar.
3. **Nübüvvet:** Allah, peygamberleri insanları neyin doğru neyin yanlış olduğunu açıkça gösterip uyarmaları için göndermiştir.

4. **İmamet ve Velayet:** Nusayriler, imametini dinî ve dünyevi anlamda genel bir önderlik ve kutsal bir makam olduğuna inanırlar. 12 imamı Hz. Muhammed'in vârisi kabul ederler.
5. **Mead:** Nusayriler, Yüce Allah'ın insanları öldükten sonra diriltip dünyadaki eylemlerinden dolayı hesaba çekeceği güne inanırlar.

Alevi Nusayrilerde Dinî Gün ve Bayramlar: Bütün Müslümanlar gibi Nusayriler de Ramazan ve Kurban bayramlarını kutlarlar. Hz. Muhammed'in **Gâdir-i Hum** denilen yerde Hz. Ali'yi halife tayin ettiği, **zilhicce ayının 18. günü** de Nusayriler için önemli bir bayramdır. Bu üç bayram dışında **aşure matemi** (Muharrem ayının 10. günü), **Nevruz Bayramı** ve **Kadir Gecesi** zikir yapılarak, dua edilerek ve Kur'an okunarak kutlanır.